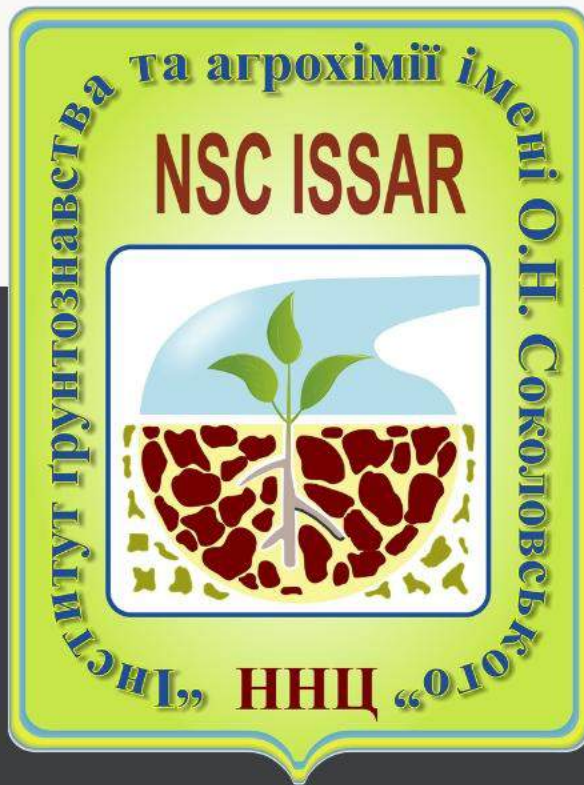

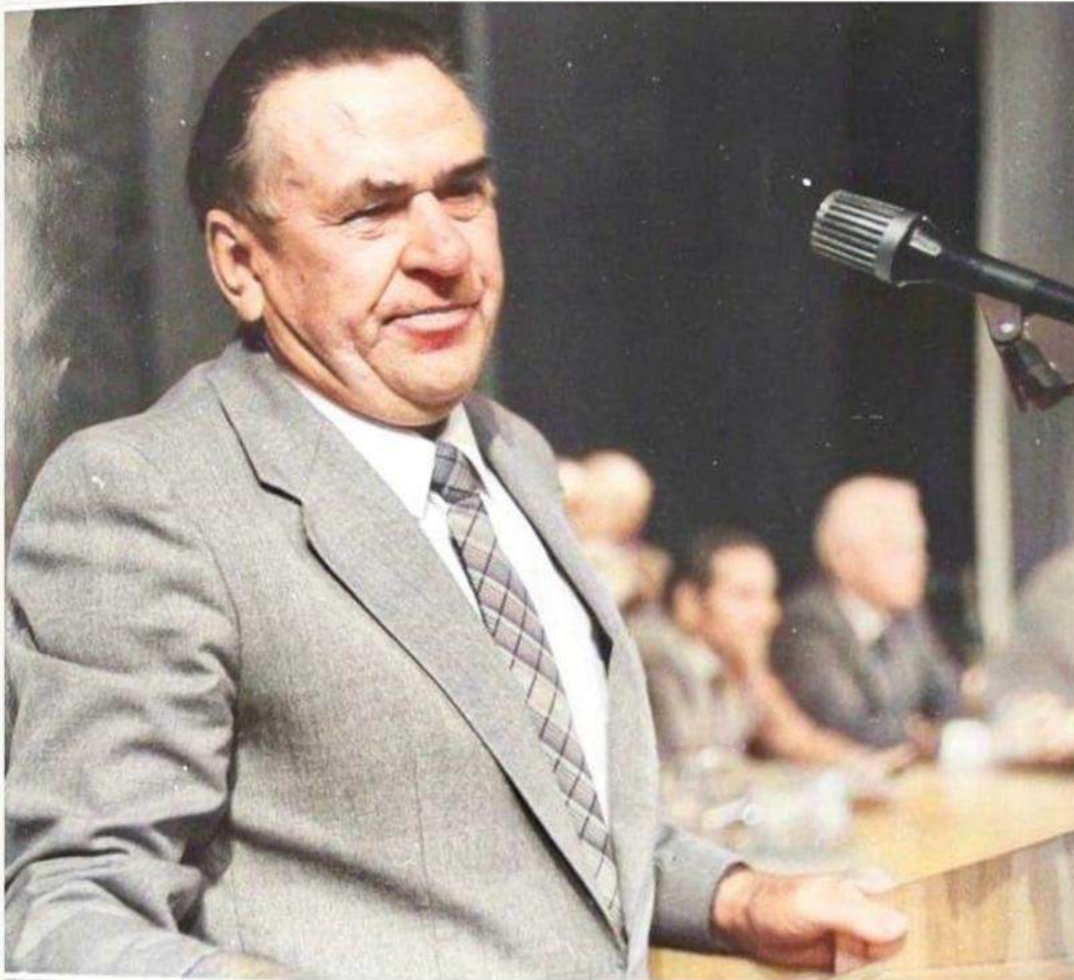
ПРОФЕСОР М. І. ЛАКТІОНОВ – УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ І ОРГАНІЗАТОР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Доповідь на Міжнародній науково-практичній конференції «Органічна частина ґрунту: стан та перспективи дослідження», присвяченій 100-річчю від дня народження М. І. Лактіонова (19 лютого 2026, Харків)

Лактіонова Т.М., Кунець В.В., Парасочка І.Ф.

ЛАКТІОНОВ МИКОЛА ІЛЛІЧ

1

Доктор сільськогосподарських наук, професор – представник наукової школи академіка О. Н. Соколовського і професора М. К. Крупського.

Головним творчим доробком професора М. І. Лактіонова є розвиток вчення про гумус ґрунту як систему знань. Основою дослідницьких переконань вченого був погляд на органічну частину ґрунту як складний комплекс органо-мінеральних сполук динамічний за хімічним складом, але зі стійкими властивостями.

Результатом численних емпіричних дослідів вченого стало створення власних методів досліджень, спрямованих на вивчення колоїдних властивостей гумусу.

Народився **21 лютого 1926 р.** у селищі **Якимівка**
у Запорізькій обл.

Мати – **Лактіонова (Чугресва) Федосія Макарівна**
(1898–1979) з Якимівки

Батько – **Лактіонов Ілля Минаєвич** (1896–1964)
народився в с. Данилівка у Запорізькій обл.

Ще за імперських часів закінчив комерційне училище.
Одружилися у 1915 р. і мали шістьох дітей.

У 1932 р. родина переїхала у радгосп «Каучук»,
у с. Сокологірне Якимівського району.

На полях радгоспу, де батько працював агрономом,
виросували каучуконосну культуру Кок-сагиз
(гумова кульбаба).

Тут у 1941 р. Микола Ілліч закінчив 7 класів.
І саме тут пройшли **два важких роки окупації.**

Після звільнення Запорізької обл. від німецько-фашистських загарбників, **у 1943 р** був на рік призваний до війська, а вже **з 1944** знову працював у радгоспі «Каучук» **як експедитор, моторист, електрик і водій.**

У вересні 1946 вступив до Мелітопольського сільськогосподарського технікуму на землеробське відділення.

У 1947 перевівся до Липковатівського сільськогосподарського технікуму (Харківська область), який закінчив у 1949 з направленням для продовження навчання у Харківському сільськогосподарському інституті імені В.В. Докучаєва.

Вступ до Інституту

У вересні 1949 став студентом факультету ґрунтознавства та агрохімії Харківського сільськогосподарського інституту імені В. В. Докучаєва.

Але ще в серпні назвав **своєю дружиною Віру Олексіївну Плеханову** (1927-2011), яка була викладачем фізкультури у Липковатівському сільськогосподарському технікумі і з якою вони пройшли разом весь наступний життєвий шлях.

(1949 р.)

(1950 р.)

Початок наукової діяльності

01

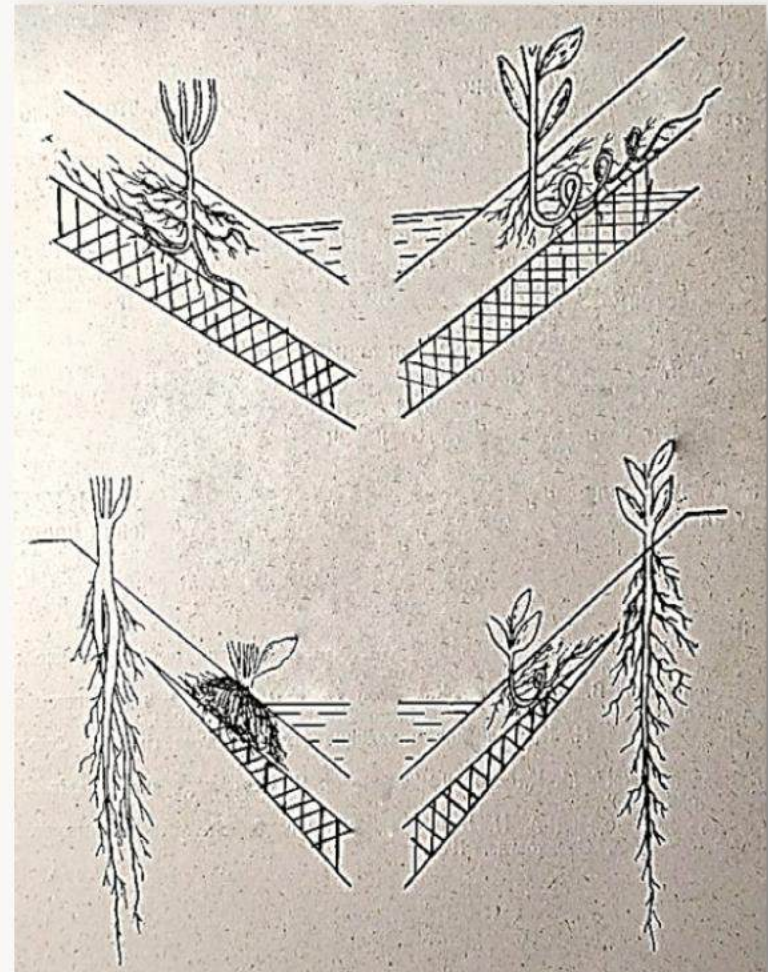
У студентські роки (1949-1954), разом з іншими студентами факультету, неодноразово бере участь у польових дослідженнях Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР з тимчасовим зарахуванням техніком-ґрунтознавцем.

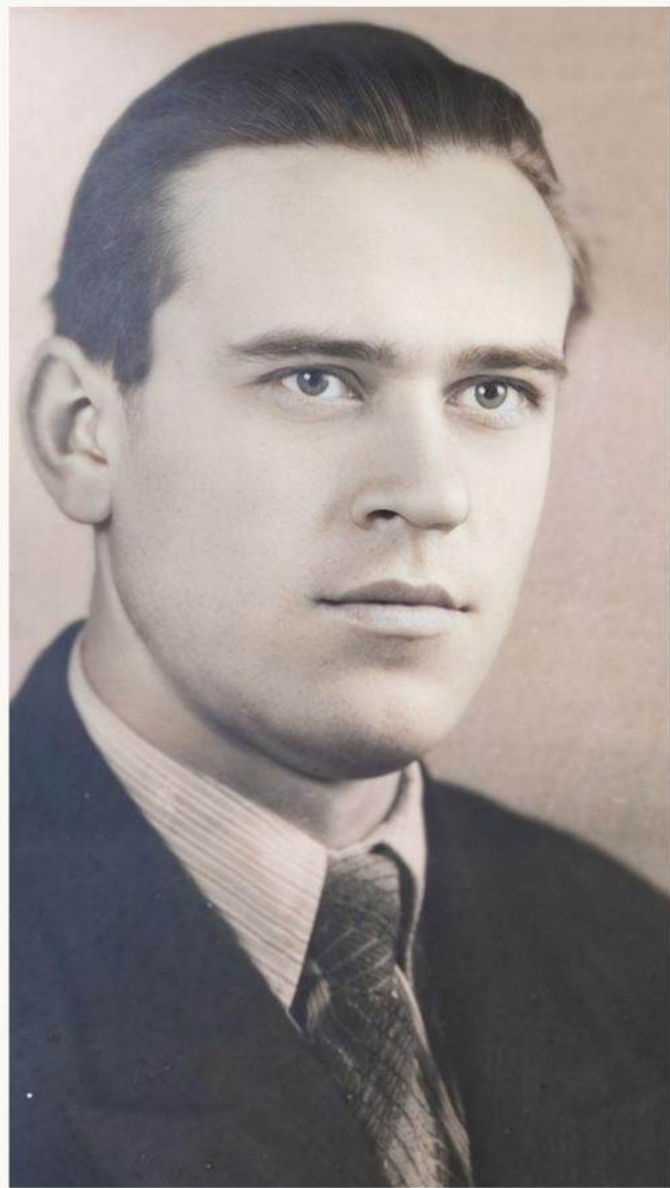
02

Так, у квітні 1953, за наказом директора Лабораторії ґрунтознавства О. Н. Соколовського, студент М. Лактіонов виїхав до Херсонської області для дослідження умов та екологічного стану осолонцьованих зрошувальних каналів.

03

Результати цих польових робіт він пізніше описав в оригінальній статті, де не лише показав, в тому числі і на власноруч виконаному рисунку, що бур'яни, які виростають на схилах каналів у періоди відсутності води, не можуть заглибити свої корні в осолонцьований шар, а й навів доказові причини — послаблення водовіддачі ґрунту після осолонцювання.

1954 рік

Закінчення Інституту, отримання диплома з відзнакою про вищу освіту зі спеціальності "ґрунтознавство і агрохімія" разом з направленням до аспірантури в Лабораторію ґрунтознавства АН УРСР

Від 01.11.1954

зарахований в аспірантуру по сільськогосподарському ґрунтознавству (згідно з Постановою Президії Академії наук УРСР від 29.10.1954)

Керівник – Микола Костянтинович Крупський
Тема, запропонована О.Н.Соколовським, – «Колоїдно-хімічні властивості гумусу»

Навчання в аспірантурі поєднувалося з іншими видами діяльності:

8

01

виїзди у відрядження з експедиціями на ґрунтове обстеження і ведення польових дослідів за тематикою Лабораторії;

02

проведення практичних занять зі студентами на посаді (за сумісництвом) асистента кафедри агрохімії (1955-1956) та кафедри ґрунтознавства (1956-1959)

03

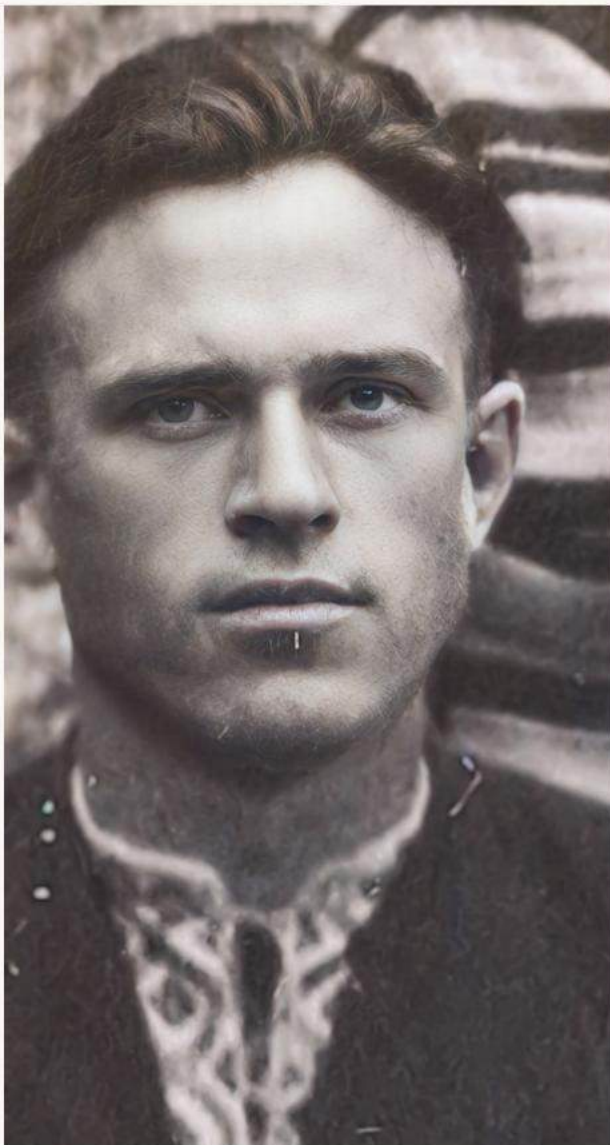
викладання предмету хімії у Пісочинській середній школі на вечірньому відділенні (фото);

04

будівництво власного житла, що було вкрай потрібним для родини.

Педагогічний колектив Пісочинської СШ

1954

роки навчання в аспірантурі

1957

Історична довідка: за наказом Міністерства СГ УРСР №351 від 19.05.1956 р. на базі Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР та біологічних відділів Кримського філіалу АН УРСР організовано УкрНДІГ, підпорядкований безпосередньо Міністерству СГ УРСР. Директором залишився О.Н.Соколовський

Після надання Лабораторії статусу науково-дослідного інституту всі аспіранти разом із штатними співробітниками Лабораторії були автоматично зараховані до штату Інституту.

Отже навчання почалося в Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР а закінчилося вже в Українському науково-дослідному інституті ґрунтознавства.

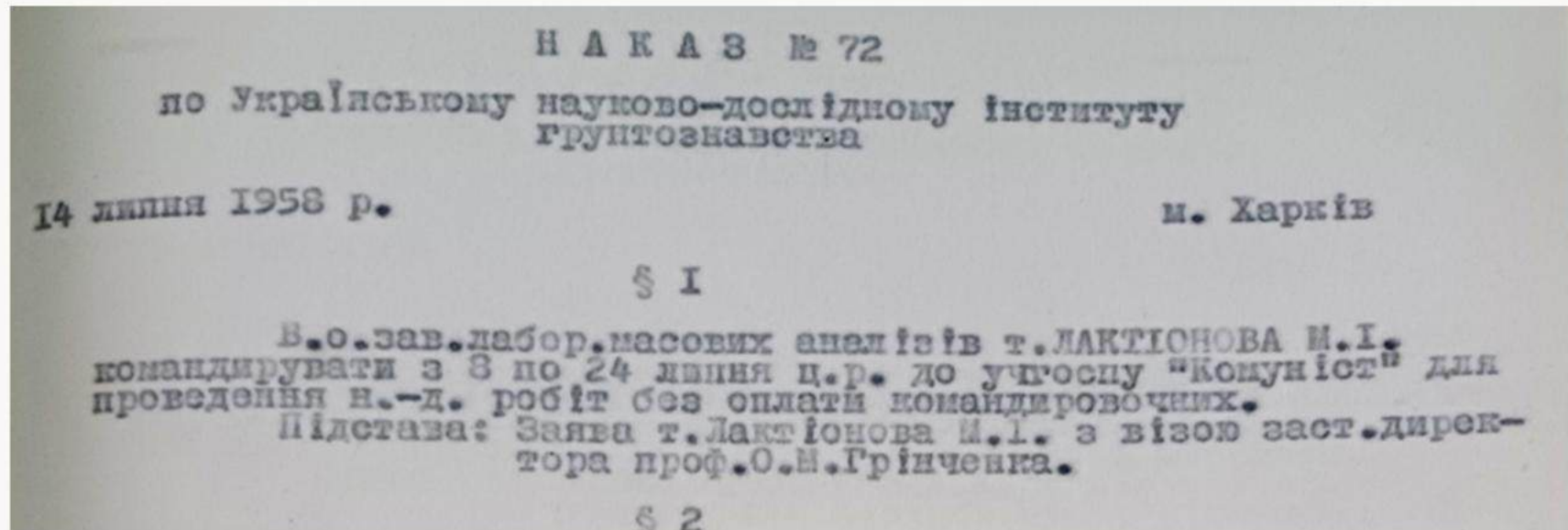
Початок роботи в Українському науково-дослідному інституті ґрунтознавства

Аспірантуру закінчував вже в Українському науково-дослідному інституті ґрунтознавства і за наказом директора з 1 липня 1957 р. призначений на посаду в.о. завідувача лабораторії масових аналізів для «..керівництва аналітичними роботами Експедиції з дослідження ґрунтів УРСР».

Робота в УНДІГ

Один з наказів на відрядження (№ 72, 14.07.1958), що стосується обстеження ґрунтового покриву навчального господарства Харківського СГІ у липні 1958 р. У складі робочої групи були і співробітники ХСГІ. Результатом роботи стала карта ґрунтів учгоспу «Комуніст» та відповідні картосхеми їх властивостей

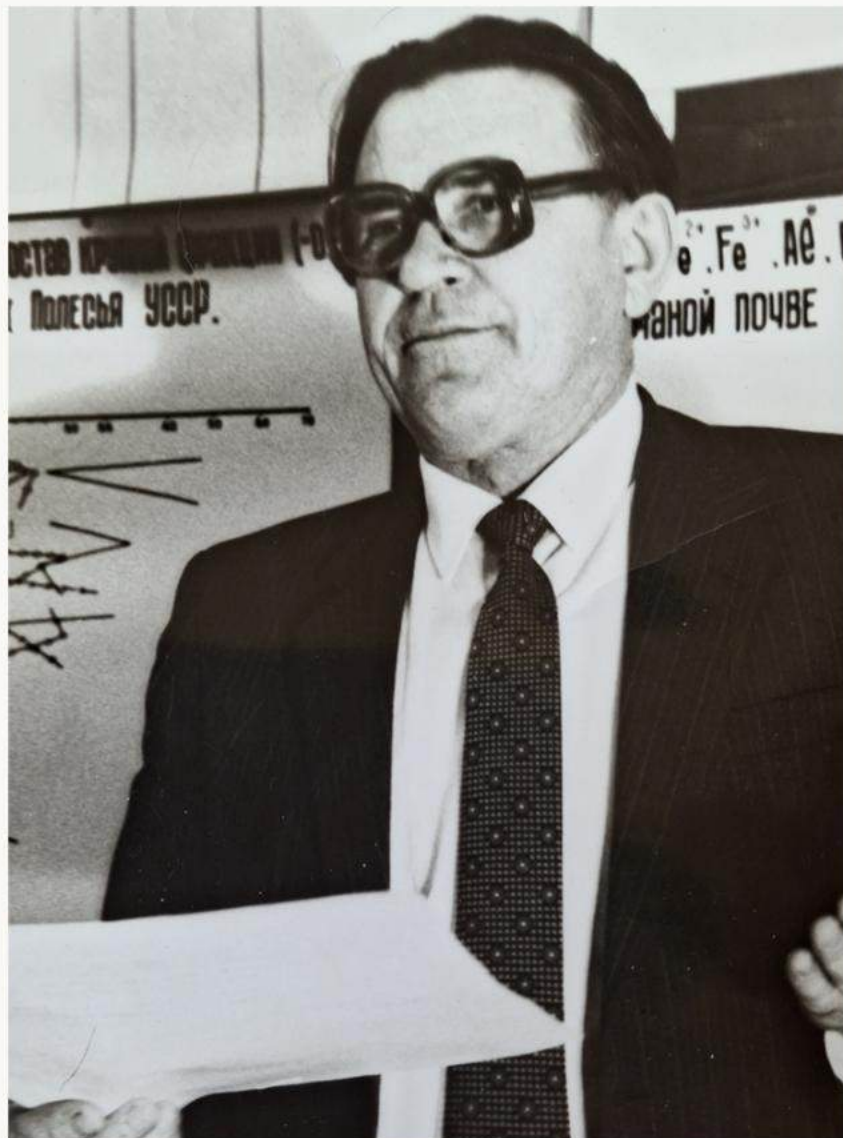
Педагогічна діяльність у Харківському сільськогосподарському інституті імені В. В. Докучаєва 12

Очевидно, точкою відліку і початку педагогічної і викладацької діяльності вченого слід вважати **вересень 1955 р.**, коли, будучи аспірантом другого року навчання, з дозволу свого наукового керівника, та одночасно завідувача кафедри агрохімії ХСГІ М.К. Крупського, він почав вести практичні заняття з агрохімії зі студентами

Практичні заняття зі студентами у Музеї ґрунтів на кафедрі ґрунтознавства (Харків, Дзержинського, 92)

А з **листопада 1956** вже був зарахований на посаду в.о. асистента кафедри ґрунтознавства ХСГІ (за сумісництвом). З того часу не припинялася робота зі студентами і зв'язок з кафедрою.

Харківський сільськогосподарський інститут імені В. В. Докучаєва 13

- 1959–1964** Асистент кафедри ґрунтознавства
- 1962** Захист кандидатської дисертації
«Колоїдно-хімічні дослідження гумусу
як полідисперсної системи»
- 1963–1967** Доцент кафедри ґрунтознавства
- 1967–1993** Проректор з наукової роботи
- 1978** Захист докторської дисертації «Закономірності
трансформації органічних колоїдів у чорноземах
за їх сільськогосподарського використання»
- 1979** Наукове звання професора
- 1979–2005** Завідувач кафедри ґрунтознавства ХСГІ
(ХДАУ, ХНАУ)
- 1993–1996** Ректор Харківського державного аграрного
університету ім.В.В.Докучаєва
- 2005–2007** Професор кафедри ґрунтознавства
- Але на якій би не був посаді найважливішою
роботою вважав лекції для студентів**

У навчальному містечку
ХНАУ імені В. В. Докучаєва

Збулась мрія студентів і викладачів — завершилось будівництво чудового **навчального містечка** з оновленим плануванням корпусів, прекрасними сучасними аудиторіями, комфортабельними зручними гуртожитками з унікальним дендропарком з його затишними мальовничими алеями.

Це все надихало до ефективної роботи, створювало умови для розвитку творчої, інтелектуальної активності і викладачів, і студентів.

Дякуємо за увагу!

Запрошуємо Вас, шановні колеги узнати більше деталей про історію розвитку в Україні агроґрунтознавства, очолюваного О. Н. Соколовським і розвинутого його однодумцями, учнями і соратниками, у наших публікаціях на вебсайті Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського»:

Історія Інституту в особах

<https://issar.com.ua/istoriya-institutu-v-osobah/>